

HISTORISCH OVERZICHT

BETREFFENDE:

AFWIJKINGEN VAN NORMALE REGELINGEN

EXTRA GETROFFEN MAATREGELEN, FEITEN

GEBEURTENISSEN, ENZ., WELKE ZICH

VAN 10 MEI T/M 30 JUNI 1940

BIJ HET P. T. ENT BEDRIJF

HEBBEN VOORGEDAAN

STATION KOOTWIJK RADIO.

Reeds in de dagen voorafgaande aan dien van den 9den Mei werd heidebrand geconstateerd in de omgeving van de korte-golf gebouwen. Deze brand kon met eigen personeel, geassisteerd door de te Kootwijk beschikbare militairen snel worden gebluscht.

Donderdagavond 9 Mei te 18.45 per rijwiel van Apeldoorn komend, ontdekte de Beheerder van Kootwijk Radio ten Westen van den straatweg Assel-Hoog Buurlo een begin van een fellen heidebrand. Hij kon vaststellen, dat, het practisch gesproken uitgesloten was, dat deze brand zou zijn ontstaan door achteloosheid van een of anderen voorbijganger. Aangezien de dader zich in meer richtingen uit de voeten kon maken en niemand ter plaatse assistentie kon verleenen, moest een poging om in de omgeving den dader op te sporen mislukken.

De eigen brandweer en die van Apeldoorn werden zoo snel mogelijk gealarmeerd; men was den brand na + 2 uur meester.

Den Houtvester van 't Hoff werd telefonisch verzocht een onderzoek in te stellen, waarop een rechercheur van de gemeente Apeldoorn voor onderzoek arriveerde. Ook de houtvester van de stichting Hooge Veluwe, de Heer Memelink, e.a. waren tijdens den brand aanwezig.

De vraag is gerezen of, deze brandstichtingen verband kunnen houden met de oorlogsmaatregelen, bijv. om vliegtuiglandingsplaatsen aan te duiden door de platgebrande, sterk bij de omgeving afstekende terreinen.

Vrijdagmorgen, den 10en Mei te ca half vier werd het personeel gewekt door het onophoudelijk passeeren van vliegtuigen

in Westelijke richting. Na het inschakelen van den radio-omroep werd de ernst van den toestand duidelijk.

De gegevens, welke de militaire bewaking ontving, bevestigden een en ander. De militairen onder bevel van den luitenant Evers namen hunne verspreide posten in.

Den 11en Mei tusschen 7 uur en 7u30 kregen de militairen opdracht zich terug te trekken. Het personeel werd naar huis gezonden. Zij, die te Kootwijk woonden, gaven er de voorkeur aan naar Apeldoorn te gaan tot de bezetting voltrokken was. De Beheerder moest zich ingevolge zijn instructie met het personeel van het radiolaboratorium naar den Haag begeven, waar hij tot 16 Mei verbleef.

17 Mei arriveerde hij weer te Kootwijk, waar hij zich bij de Duitsche autoriteiten meldde.

18 Mei werd het personeel opgeroepen om hun dienst op 20 Mei te aanvaarden.

Een verklaring werd gevorderd om op loyale wijze mede te werken en geen andere zenders dan de langegolf omroepzender op 1875 m in bedrijf te stellen zonder toestemming van de bevoegde Duitsche militaire overheid.

Een afschrift van het verslag van den Beheerder en van bedoelde verklaring is als bijlage aan dit hoofdstuk toegevoegd.

Sedert dien worden onderhands werkzaamheden verricht, de inventaris nagegaan, herstellingen uitgevoerd, enz. Bouw van nieuwe installaties heeft niet plaats. Voor bewaking van den omroepzender wordt gezorgd.

Op 28 Mei verlieten de Duitsche bewakingstroepen het station.

De bewaking werd tijdelijk verzorgd door 2 rijksveldwachters en op 31 Mei d.a.v. overgenomen door 25 Nederlandsche militairen uit Harskamp onder bevel van een 1en luitenant.

Den 4en Juni arriveerde een kabelmeetwagen van de Duitsche Rijkspost voor het doormeten van kabels en voor het maken van een Verbinding met Berlijn ten behoeve van den Omroepzender.

Een tweemaal daagsche autoverbinding met Apeldoorn voor het vervoeren van schoolkinderen en levensmiddelen kwam sedert begin Juni tot stand.

Sinds 16 Juni wordt de zender "PCP" van 08.00 tot 20.00 dagelijks bijgezet voor het eventueel hervatten van het radioverkeer met Nederlandsch-Indië. Aangezien de oproep door Ned. Indie niet werd, beantwoord, werd op 28 Juni besloten de zender eerst bij te zetten, wanneer een verzoek daartoe door de Nederlandsch-Indische administratie zal worden gedaan.

VERSLAG BEHEERDER KOOTWIJK-RADIO

Vrijdag 10 Mei 1940.

Als velen in het land werden wij te Kootwijk tusschen half vier en vier uur des morgens opgeschrikt door het onophoudelijk op vrij groote hoogte passeeren van ontelbare vele vliegtuigen in de richting Oost-West.

Mijnerzijds werd begonnen met het verstrekken van opdrachten voor het in gereedheid brengen van de bedrijfsbrandweer en luchtbescherming. De schuilkelders werden voorzien van verband-trommels, drinkwater en dat deel der uitrusting, dat met het oog op de vochtigheid dezer kelders in het magazijn was opgesloten. De vrachtauto werd met een gereedstaande overkapping en een stelling met 4 brancards ingericht tot gewondenvervoer. Om o.v. 9 uur werd hiervan reeds gebruik gemaakt voor de overbrenging van een gewonden militair naar het Ziekenhuis te Apeldoorn.

Verder werden maatregelen getroffen om de voorschotten, bij occupatie aan het personeel uit te betalen, van Apeldoorn naar hier over te brengen. In den namiddag kon met de uitbetaling worden begonnen en tegen den avond was vrijwel het geheele personeel in het bezit van het laatste weekloon en vorenbedoeld voorschot. Hetgeen in de kas overbleef: werd, op enkel klein geld na, in veiligheid gebracht.

Tegen den middag rapporteerden militaire posten dat ten Zuiden van het Radiostation vliegtuigen waren gedaald, of zeer laag vlogen vermoedelijk voor het uitwerpen van parachutisten.

Dit gaf de commandant van het bewakingsdetachement aanleiding tot het bevel den omroepzender buiten dienst te stellen. Hiervan werd telefonisch kennis gegeven aan het Hoofdbestuur.

Kort daarna kwamen blijkbaar gunstige berichten binnen en werd de omroepzender weder in bedrijf gesteld. De uitzending der overige zenders is tot Zaterdagmorgen 11 Mei o.v. half acht niet onderbroken geweest. De werkdienst werd den 10en Mei normaal uitgevoerd. Des namiddags werd van militairen nogmaals de melding ontvangen, dat in Zuidelijke richting een vliegtuig was gedaald of op zeer geringe hoogte was gepasseerd.

Dezerzijds werd toen de werkman M. Hol, die zich hiervoor vrijwillig beschikbaar stelde, uitgezonden om per fiets het terrein te verkennen. Hij kwam terug met de mededeeling geen vliegtuig of personen gezien te hebben. Tot dezelfde conclusie was de opz 1 Revallier gekomen die per motor het terrein in Zuidelijke richting had verkend.

De busverbinding met Apeldoorn bleef dien dag, zij het dan in beperkten omvang, behouden; van bedrijfswege werd voor het rondbrengen van voedsel en dranken aan de op post liggende soldaten gezorgd. Er werden veldtelefoonverbindingen aangelegd naar het op ca 2 km afstand gelegen onderstation van P.G.E.M, en naar den watertoren.

Omstreeks middernacht werd door de militairen gerapporteerd, dat geschoten, werd bij het gebouw E. Een later bericht verluide, dat de posten daar iemand waargenomen hadden die pogingen deed de heide in brand te steken, waarop gevraagd werd.

Omstreeks 6 uur 's morgens deelde de lt Evers mede dat hij geen contact meer had met den T.B.O. Van deze moest hij het bevel ontvangen terug te trekken en voordien de voorgeschreven

maatregelen, wat de onbruikbaarmaking der zenders betreft, doen uitvoeren. Juist toen de lt besloot een ordonnans per motor naar Apeldoorn te zenden, kwam tusschen 7 uur en half 8 het bevel van den T.B.O. binnen om zoo snel mogelijk terug te trekken.

De voorgeschreven maatregelen tot buitengebruikstelling der zenders werden uitgevoerd. Tegelijk ontving ik bij de het hoofgebouw het personeel, dat rustig en voorbeeldig op tijd aankwam om het werk te hervatten. Ze werden van den toestand op de hoogte gebracht en aanbevolen tot de ontvangst van een nader bericht naar huis terug te keren.

Het te Kootwijk wonend personeel gaf er algemeen de voorkeur aan, zich tot de bezetting voltrokken was, in Apeldoorn op te houden. Hiertoe werd den chauffeur Schimmel opgedragen de Minervabus in gereedheid te brengen.

Daarop gelukte het mij nog, telefonisch verbinding met den Heer Drg te verkrijgen. Waar ik gaarne het personeel verder met raad en daad was blijven bijstaan, vroeg ik den Heer Drg nog advies, of het niet beter was, in afwijking van de mij gegeven instructies, te Kootwijk te blijven. De Heer Damme besliste hierop, dat ik diende te vertrekken.

Ik ontmoette een achtergebleven militair en te samen begaven we ons om o.v. half negen per fiets op weg naar Amersfoort.

Het nog vóór ons vertrokken personeel voor de richtingen Harskamp en Hoenderloo schijnt met de Deutsche voorposten in aanraking gekomen te zijn en op enkele vluchtenden werd door de Deutsche voorposten geschoten. De ac M. van der Loo kreeg daarbij een schampschot in den nek. De ander, J.J. van der Loo, werd meegevoerd en is tot heden niet teruggekeerd.

Zelf kwam is zonder groote moeilijkheden per fiets tot Hilversum.

Den 12en Mei meldde ik mij telefonisch vanuit het postkantoor te Hilversum, bij den Heer Higr-Dir en ontving de opdracht, mij den volgenden dag naar den Haag te begeven. De Directeur van het postkantoor te te Hilversum was bereid, mij met een beschikbare bestelauto naar den Haag te doen vervoeren, waarbij wij op den Hoofdweg Utrecht-'s-Gravenhage nabij Zoetermeer op een militairen post stuiten, die juist door een passeerend vliegtuig werd beschoten, zonder geraakt te worden.

13, 14 en 15 Mei verbleef ik aan het radiosecretariaat in den Haag, om den 16den Mei naar Hilversum te reizen, gebruik makend van den op die dag voor het eerst weer opengestelde treinverbinding den-Haag-Amsterdam-Baarn.

Den 17en Mei vertrok ik 's morgens vroeg per rijwiel uit Hilversum op weg naar Kootwijk-Radio, welke reis zonder groote moeilijkheden werd volbracht.

Denzelfden middag meldde ik mij bij den Senderführer Dr. Meinel en ontving van het terugkeerende personeel de volgende inlichtingen omtrent de bezetting.

Den 11en Mei waren de Duitsche verkenners reeds vóór ons vertrek in de omgeving van het radiostation.

Te o.v. 13 uur trokken de stoottroepen binnen. Zondagmiddag 12 mei volgden de overigen en de technische groep onder leiding van Dr. Meinel, die den rang van Majoor bekleedt.

In totaal waren toen naar schatting aanwezig 60 á 70 man voor bewaking en ca 30 man technische troepen.

Hiervan vertrokken op 16 Mei ca 20 man technische troepen. Op 20 Mei vertrok het bewakingsdetachement van o.v. 60 man in auto-

bussen

bussen, terwijl hiervoor o.v. 28 man andere soldaten, behorende tot de Landesschutz onder bevel van een Feldwebel in de plaats kwamen.

Van deze 28 vertrokken 8 man op 25 Mei en den 28en Mei des namiddags de rest, zoodat op dat oogenblik in het geheel geene bewakingstroepen aanwezig waren. De laatste technische troep onder leiding van Dr. Meinel verliet ons op 23 Mei.

Vooraf in de week van 12 t/m 18 Mei zijn vele materialen en gereedschappen, waaronder 1 vrachtwagen en 2 personenauto's zonder Bescheinigung in beslag genomen en weggevoerd. Ook verschillende bewoners vermisten gebruiksartikelen als fototoestellen, actetassen, wekkers, enz. Behalve degenen van het personeel die opgehaald werden, werd door de bezetter nimmer iemand op het terrein of in de gebouwen toegelaten. Den 17en had ik een langdurig onderhoud met Dr. Meinel en vroeg met 2 bureelambtenaren toelating tot het kantoor om de kas te kunnen opmaken, voor de verdere uitbetalingen te kunnen zorgen en de overige administratieve werkzaamheden te hervatten.

Dit werd toegestaan, voorlopig onder voortdurend toezicht van één der Duitsche militairen. Verder besprak ik of het mogelijk zou zijn het overige personeel weer werkzaam te stellen. Aanvankelijk werd dit geweigerd, doch later kreeg ik hiervoor toestemming, voor zover het werkzaamheden betrof buiten de gebouwen. Hierop werden Zaterdag 18 Mei aan alle leden van het personeel oproepingen per post verzonden, om zich zoo spoedig mogelijk bij mij te melden. Zoo konden Maandag 20 Mei de werkzaamheden buiten de gebouwen worden hervat en werd begonnen met het herstellen der door de stoottroepen aangerichte beschadigingen.

Vooral gebouw A was van verschillende zijden beschoten en de hoofdingang was beschadigd, vermoedelijk door handgranaten. De Duitschers namen deze maatregelen waarschijnlijk als voorzorg, niettegenstaande de gebouwen onafgesloten waren achtergelaten.

Den 19en Mei heeft Dr Kühle een kort bezoek aan het station gebracht en vermoedelijk instructies aan Dr Meinel versterkt, welke tot een soepeler optreden der Duitsche militairen leidden. Elken dag kwamen we een stapje verder en weldra was het mogelijk in de werkplaatsen en de verschillende gebouwen de werkzaamheden te hervatten.

Door onderhoudswerkzaamheden aan te pakken, welke vroeger moeilijk uit te voeren waren, hetzij door spoedeischede aanleg, hetzij door het voortdurend in bedrijf zijn van de zenders, was weldra het gehele personeel van werk voorzien.

Ten behoeve van de schoolgaande kinderen en voor de levensmiddelen- en materialen-aanvoer werden pogingen in het werk gesteld een beperkte busdienst met Apeldoorn te verkrijgen. Na zeer veel moeite gelukte het benzine te verkrijgen voor een tweemaal dagelijkschen dienst, welke dan 21 Mei kon aanvangen en waarbij de aanwezige Minervabus goede diensten bewijst.

Tegelijk zijn maatregelen getroffen om het vervoer op het terrein en eventueel de aanvoer van levensmiddelen enz. uit Apeldoorn te verzekeren, indien de benzine-voorraad uitgeput mocht raken.

In overleg met den Chef van de R.A.C. werd een onderstel van een oude auto, voorzien van goede banden, aangeschaft en begonnen hiermee een wagen voor paardentrekkracht aan te maken .

Met een boer uit Hoog-Buurlo werd een overeenkomst aangegaan

voor het verhuren van paarden.

22 Mei verzocht Dr Meinel mij een verklaring te onderteekenen, welke vrij belangrijk afweek van die welke in afschrift is bijgevoegd. Volgens het oorspronkelijke ontwerp zou elk misbruik der zenders in den zin van de bepalingen sub 1 en 2 in de bijgevoegde Bestätigung opgenomen, als sabotage worden beschouwd. Ik vestigde de aandacht op het feit, dat een dergelijk misbruik ook zou kunnen ontstaan door invloeden van buiten en dat daarvoor het personeel te Kootwijk bezwaarlijk aansprakelijk gesteld kon worden. Ook kwam in het ontwerp niet tot uitdrukking dat alleen de schuldige aansprakelijk gesteld zou worden.

Op mijn verzoek werd de redactie gewijzigd en de aansprakelijkheid beperkt tot door het zendpersoneel veroorzaakte misbruiken, terwijl alleen de schuldige(n) en niet het geheele personeel hiervoor gestraft zou(den) kunnen worden.

Aan ieder lid van het personeel is een afschrift van de bepalingen dezer verklaring uitgereikt en deze door hen voor gezien geteekend.

BIJLAGE VAN HET VERSLAG VAN DEN BEHEERDER KOOTWIJK-RADIO

Kootwijk-Radio, 23 Mei 1940

Door de Duitse overheid wordt medegedeeld, dat:

1. De langegolf omroepzender op golflengte 1875 m geen ander dan het van Duitse zijde toegestane en gecontroleerde programma mag uitzenden.
2. Alle andere zenders van het radiostation Kootwijk slechts op aanwijzing van en onder controle van de bevoegde Duitse militaire overheid in bedrijf genomen mag worden.

Op grond van deze inlichtingen zal elke eigenmachtige poging tot inbedrijfstelling der zenders door het personeel, zonder toestemming van de bevoegde Duitse militaire overheid als sabotage beschouwd, en met de doodstraf bestraft worden.

Deze kennisgeving is aan alle leden van het personeel van het radiostation uitgereikt en door hen voor gezien geteekend.

DE BEHEERDER
KOOTWIJKRADIO

Gevorderd door Dr. Meinel op 21 Mei 1940

V E R K L A R I N G

Ik verplicht mij door ondertekening dezes aan de weder inbedrijfsname van het Radiostation Kootwijk naar eer en geweten mede te zullen werken geen passieven weerstand te zullen bieden of sabotage te zullen plegen.

Mij

Mij is bekend dat, wanneer ik in strijd hiermee handel, ik aan de Duitse Militaire rechtspraak onderworpen ben en dan de strengste bestraffing (doodstraf) op mij toegepast kan worden.

A F S C H R I F T

Radiostation Kootwijk 22-5-1940

B E S T Ä T I G U N G

Ich, H. Witsenburg, Beheerder der Radiostation Kootwijk, be-
staetige hierdurch, dass ich in einer auf der station Kootwijk
am 21.5.1940 statt gefunden Besprechung mit den Beauftragten
Deutschen Wehrmacht, Herrn Major Schmid-Burgk und dem
Senderführer, Herrn Dr. Ing. Meinel dahingehend unterrichtet
worden bin, dass

- 1) der Langwellenrundfunksender (Omroepzender) auf Welle 1875 m
kein anderes als dass von deutsche Siete genehmigte und kon-
trollierte Programm aussenden darf,
- 2) alle andere Sender der radiostation Kootwijk nur auf Anwei-
sung und unter kontrolle der zustaendigen deutsche Wehrmacht-
stellen in Betrieb genommen werden dürfen.

Auf Grund dieser Unterweising ist jeder eigenmächtige Versuch
der in Betrieb nahme der Sender durch das Senderpersonal ohne
Genehmigung der Zustaendigen deutsche Wehrmachtstellen als
Sabotage zu betrachten.

Der Schuldige würde durch das Deutsche Militärgericht schärfsten
(Todesstrafe) bestraft werden.

Von dieser Unterweisung wird das gesammte unterstehende
Stationspersonal entsprechend informiert werden.

In Ermangelung eines Dienstsiegeln:

Für die Richtigkeit

w.g. Dr. Ing. Meindel

Senderführer

Anerkannt

w.g. H. Witsenburg

Beheerder